

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A176 Zwartkopmeeuw (*Ichthyaetus melanocephalus*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De zwartkopmeeuw is wat groter dan de kokmeeuw met een lengte van 37-40 cm. In zomerkleed hebben de vogels een gitzwarte kop. De witte oogrand is opvallend en de snavel is bloedrood. De bovendelen zijn lichtgrijs en de onderdelen wit. In tegenstelling tot de kokmeeuw heeft de zwartkopmeeuw geheel witte vleugelpunten in volwassenkleed. De soort is monotypisch. In Nederland is de soort broedvogel en doortrekker. Winterwaarnemingen zijn in ons land schaars. Zwartkopmeeuwen overwinteren langs de West-Europese kustgebieden, van Zuid-Engeland en Ierland tot Spanje en Portugal. Zwartkopmeeuwen keren vanaf eind februari terug uit de overwinteringsgebieden.

Bron: Saxifraga – Luc Hoogenstein

1.2 Relatief belang binnen Europa

Binnen Europa broedt de zwartkopmeeuw van zuidelijk Zweden tot in Zuid-Spanje. Hoewel de soort in veel landen binnen Europa als broedvogel is vastgesteld, ligt de nadruk van het voorkomen op Nederland, België, Frankrijk en Italië. De Europese broedpopulatie (exclusief Rusland) van de zwartkopmeeuw wordt geschat op 49.000-72.000 paren. De broedpopulatie in de Europese Unie omvat naar schatting 16.000-24.000 paren. Het aandeel van de Nederlandse broedpopulatie binnen Europa (exclusief Rusland) en de Europese Unie is respectievelijk ca. 2-8% en 7-26%.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

De broedpopulatie van de zwartkopmeeuw omvatte naar schatting gemiddeld 3.700 paren in de periode 2016-2021, waarvan zich ca. 52% in Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](#) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

B. Bescherming

2. Status

Zwartkopmeeuw *Ichthyaetus melanocephalus* (A176). Genoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn (sinds 1985). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

De broedbiotoop van zwartkopmeeuw bestaat uit zout- en zoetwatergebieden. Natuurontwikkelingsgebieden vormen in het Deltagebied belangrijke broedgebieden voor de soort. In het Deltagebied lijkt de aanwezigheid van kokmeeuwkolonies de meest bepalende factor voor vestiging te zijn. De voedselbiotoop ligt voornamelijk in agrarisch gebied waar de soort op graslanden en pas geploegd bouwland zijn prooiën zoekt. De voedselgebieden kunnen tot 40 kilometer en bij uitzondering 80 kilometer van de nestplaats liggen.

3.2 Broedecologie

De zwartkopmeeuw nestelt op recent aangelegde eilandjes en op kunstmatige zandvlaktes van industrieterreinen en vloeivelden. In mindere mate wordt gebroed in natuurlijke milieus: schorren en eilanden. De nestplaats wordt gekenmerkt door een korte vegetatie bij aanvang van het broedseizoen. Er wordt meestal in kolonieverband gebroed, vaak samen met andere meeuwen zoals kokmeeuwen. In zulke gemengde kolonies bezet de zwartkopmeeuw de drogere plekken. Zwartkopmeeuwen broeden vanaf mei, en hebben één legsel per jaar met meestal 2-3 eieren.

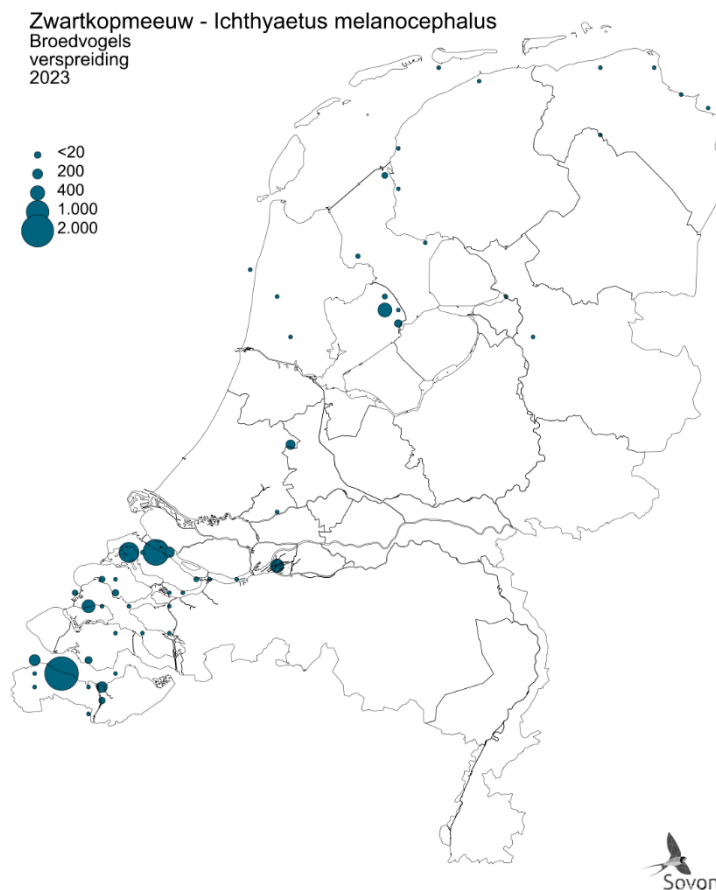
3.3 Voedsel

Het hoofdvoedsel bestaat uit regenwormen en emelten (larven van langpootmuggen). Naast insecten worden soms ook jonge vogels, vis en afval gegeten.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse broedpopulatie van de zwartkopmeeuw omvatte naar schatting 3.200-6.800 paren in de periode 2018-2023. Nadat in 2022 'slechts' 4.125 paren werden geteld betrof de schatting van ca. 6.800 paren in 2023 het hoogste aantal sinds de start van de monitoring (Boele *et al.* 2024). Zwartkopmeeuwen broeden voornamelijk in de lage delen van Nederland, waarbij de Zuidwestelijke Delta het belangrijkste broedgebied vormt. In 27 van de 31 jaren tussen 1990 en 2020 broedde meer dan driekwart van alle Nederlandse zwartkopmeeuwen in deze regio, waarbij de voorkeursgebieden wisselden (Sovon 2021). De Delta telde in 2023 met 5.895 paren tenminste 86% van de landelijke populatie. In de Delta telden 14 van de 40 broedlocaties meer dan 50 broedparen (Lilipaly & Sluiter 2024). Veruit de grootste kolonie was die op de Hooge Springer in de Westerschelde; een zandplaat die in het najaar van 2022 werd opgehoogd met 95.000 kubieke meter zand en bedekt met 5.000 kubieke meter schelpen, als onderdeel van het 7-Eilandenplan. Buiten de Delta werden op 21 locaties in totaal 806 paren geteld. Met 467 paren op de Marker Wadden en 51 op Trintelzand vormden de natuurontwikkelingsgebieden in het Markermeer de veruit grootste vestiging buiten de Delta (Boele *et al.* 2024). Ondanks de aanwezigheid van kokmeeuwenkolonies in het Waddengebied en in de noordelijke provincies, komt de zwartkopmeeuw daar weinig tot broeden. Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

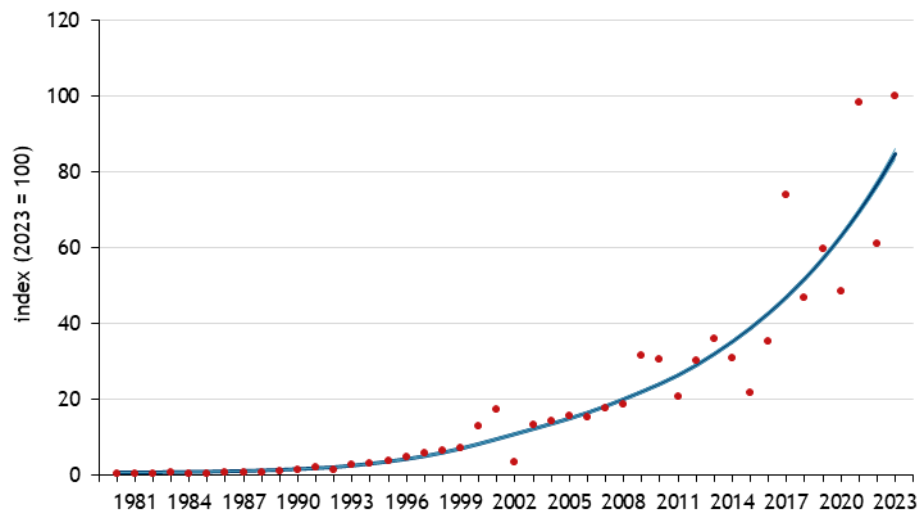
Verspreiding van de zwartkopmeeuw als broedvogel in 2023. Weergegeven is het aantal broedparen per atlasblok (5x5 km).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de zwartkopmeeuw als broedvogel laat zowel op de lange termijn (1990-2023) als de korte termijn (2012-2023) een sterke toename zien.

In het begin van de 20^e eeuw was de Europese verspreiding van de soort nagenoeg beperkt tot het Zwarte Zeegebied. In de jaren vijftig begon het aantal broedparen enorm toe te nemen waarbij ook een westwaartse expansie merkbaar was. De toename was het gevolg van betere bescherming, hoog broedsucces, het ontstaan van nieuwe broedhabitats en mogelijk ook klimatologische factoren (Keller *et al.* 2020). Het eerste Nederlandse broedgeval van de zwartkopmeeuw was in 1933 op Schouwen. Dit betrof een mengpaar met een kokmeeuw. Na het eerste 'zuivere' broedgeval in Nederland in 1959 op Goeree bleef de soort lange tijd zeldzaam (Sovon 2021). Het duurde daarna nog zeker 10 jaar, vanaf 1970, alvorens deze soort jaarlijks terugkeerde naar Nederland om te broeden. Vervolgens is de populatie sterk toegenomen, ondanks enkele kortstondige onderbrekingen, waarschijnlijk door tijdelijke verhuizing van kolonies van het Deltagebied naar Vlaanderen. De populatie in het Deltagebied vormt één geheel met die in Vlaanderen. In Nederland groeide het Deltagebied uit als het bolwerk voor deze soort. Sinds de eeuwwisseling nestelen er in goede jaren meer dan 4.000 paren in ons land, vaak samen met kokmeeuwen. Piekjaar tot nu toe is 2023 toen landelijk meer dan 6.700 paren werden geteld. Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

Aantalsontwikkeling van de zwartkopmeeuw als broedvogel. Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022¹

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het verspreidingsgebied is ten opzichte van de jaren zeventig sterk toegenomen, waardoor dit aspect als 'gunstig' is beoordeeld.

ii. Populatie: gunstig

Het aspect populatie wordt als 'gunstig' beoordeeld, want de lange termijntrend (1990-2020) vertoont een sterke toename en de populatieomvang bevond zich in de periode 2015-2020 op een gunstig niveau.

iii. Leefgebied: gunstig

Het actuele leefgebied is van voldoende omvang en kwaliteit om de populatie op een gunstig niveau in stand te houden.

¹ Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

iv. Toekomstperspectief: gunstig

De sterke toename in aantallen op de korte termijn (2009-2020) en de afwezigheid van grote knelpunten leiden ertoe dat het toekomstperspectief als 'gunstig' is beoordeeld.

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de zwartkopmeeuw als broedvogel is in 2022 als gunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is². De SvI is in 1981 niet beoordeeld omdat de soort een in ons land nieuwe broedvogel betrof, waarvan het eerdere ontbreken niet duidelijk op factoren als de kwaliteit van het leefgebied kan worden teruggevoerd.

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	niet bepaald	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	niet bepaald	gunstig	gunstig	gunstig
Leefgebied	niet bepaald	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	niet bepaald	gunstig	gunstig	gunstig
Beoordeling SvI	niet bepaald	gunstig	gunstig	gunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor het behoud van een populatie van ten minste 3.200 broedparen (ministerie van LNVN 2026).

6. Drukfactoren

- *Ziekten*: de zwartkopmeeuw is beoordeeld als zeer kwetsbaar voor sterfte door hoogpathogene aviaire influenza (HPAI) in het broedseizoen vanwege het broeden in kolonies (Slaterus *et al.* 2024). In het voorjaar 2023 sloeg de vogelgriep flink toe: 2148 dode zwartkopmeeuwen werden geruimd in de kolonies; grotendeels bijna uitgevlogen jonge vogels, maar ook 418 adulten (Ballmann & Lilipaly 2024).
- *Verstoring door aanwezigheid*: de zwartkopmeeuw is een verstoringgevoelige soort. Broedlocaties concentreren zich op eilanden, waar ze kwetsbaar zijn voor verstoring door waterrecreatie, zoals aanleggen van boten. Met name in de vestigingsfase is de zwartkopmeeuw gevoelig voor menselijke aanwezigheid (auto's, boten, wandelaars, honden e.d.) (Krijgsveld *et al.* 2022).

Invloeden van buiten Nederland

Zwartkopmeeuwen lijken weinig trouw aan de broedplaats te zijn en kunnen in opeenvolgende jaren op verschillende locaties broeden, soms op grote afstand. De aantallen in Nederland hingen aanvankelijk samen met ontwikkelingen in het buitenland (de vestiging in ons land vond plaats in een fase van sterke uitbreiding vanuit het Zuidoost-Europese kerngebied). De populatie in het Deltagebied vormt min of meer een geheel met die in Vlaanderen, en een tijdelijke terugval of sterke toename in het Deltagebied blijkt soms samen te vallen met groei resp. terugval in de Vlaamse broedkolonies. Ook is er uitwisseling met andere Europese kolonies, zo blijkt uit ringterugmeldingen: vogels die geringd zijn in Polen, Hongarije en Oekraïne, kunnen in Nederland gaan broeden (Lilipaly 2018).

Op de recente Europese Rode Lijst staat de zwartkopmeeuw als niet bedreigd vermeld, zij het dat er sprake is van dalende trend (BirdLife International 2021). Dat lijkt in tegenspraak met de nieuwe Europese broedvogelatlas die in tal van landen, zoals ook Nederland, uitbreidingen te zien geeft van het verspreidingsgebied, met name in West- en Midden-Europa (Keller *et al.* 2020). De Europese afname wordt vooral veroorzaakt door de grote achteruitgang van de belangrijkste kolonies voor de soort in de Oekraïne.

²Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNVN 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

- Aantrekkelijke broedplaatsen voor zwartkopmeeuw zijn nieuw aangelegde eilandjes en kunstmatige zandvlaktes van industrieterreinen en vloeivelden die schaars begroeid zijn. Vegetatiesuccessie op de huidige broedlocaties dient te worden tegengegaan, maar enige begroeiing is wel noodzakelijk, zodat de jongen dekking hebben bij nat weer (ministerie van IenW 2016). Het realiseren van natuurontwikkelingsgebieden kan voor nieuwe broedlocaties zorgen voor de zwartkopmeeuw, voor zover een snelle successie van de vegetatie dit niet onmogelijk maakt. De bereikbaarheid van geschikte foerageergebieden bij de broedlocatie (tot 40 kilometer), vaak agrarisch gebied en geploegd bouwland, is daarbij van belang. Zwartkopmeeuwen foerageren voornamelijk buiten de begrenzing van Natura 2000-gebieden.
- Het is belangrijk dat de rust op broedeilanden gewaarborgd wordt voor deze soort (bijvoorbeeld door de gedragscode laagvliegen voor de burgerluchtvaart, reguleren kitesurfen, etc.) (ministerie van IenW 2016). In de broedtijd dienen er geen kano's en roeiboten nabij broedkolonies te kunnen komen. Over het algemeen wordt bij recreatie in de broedtijd een bufferzone van minimaal 250 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen (Krijgsveld *et al.* 2022).
- Om buitendijkse broedkolonies te beschermen tegen stormvloed kunnen maatregelen worden genomen om golven te breken en aanspoelsel tegen te houden (Sweco 2023).

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Tegengaan vegetatiesuccessie huidige broedlocaties	x		
Realiseren nieuwe broedlocaties door bijv. aanleg natuurontwikkelingsgebieden			x
Waarborgen rust broedlocaties		x	
Bescherming buitendijkse broedlocaties tegen stormvloed	x		

8. Bronnen

- Ballmann M.Z. & Lilipaly S.J. 2024. Vogelsterfte in het Deltagebied in 2023. Deltamilieu Projecten rapportnr. 2024-02. Deltamilieu Projecten, Vlissingen.
- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BirdLife International. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Boele A., Vergeer J.W., van Bruggen J., Goffin B., Koffijberg K., van Oostveen C., Schoppers J. & Jansen D. 2024. Broedvogels in Nederland in 2023. Sovon-rapport 2024/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G. & Foppen R. P. B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsgevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Lilipaly S. 2018. Zwartkopmeeuw *Ichthyaetus melanocephalus*. Pp. 292-293 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Lilipaly S.J. & Sluijter M. 2024. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2023. Rijkswaterstaat, Centrale informatievoorziening Rapport BM 24.07. Deltamilieu Projecten Rapportnr. 2024-05. Deltamilieu Projecten, Vlissingen.
- Meininger P.L., Berrevoets C.M., Schekkerman H., Strucker R.C.W. & Wolf P.A. 1991. Voedsel en fourageergebieden van broedende Zwartkopmeeuwen *Larus melanocephalus* in Zuidwest-Nederland. Sula 5: 138-145.
- Meininger P.L. & Flamant R. 1998. Breeding populations of Mediterranean Gull *Larus melanocephalus* in the Netherlands and Belgium. Sula 12: 129-138.
- Ministerie van I&W. 2016. Natura 2000 Deltawateren, beheerplan 2016-2022.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNVN. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Slaterus R., Bresser S. & Brinkman C. 2024. Hoogpathogene aviaire influenza als bedreiging voor vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2024/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Sweco. 2023. Natuurdoelanalyse Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Eindconcept 15 mei 2023. Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Woutersen K. 1990. De Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus* in de duinen van Schoorl (NH). Sula 4: 1-11.

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Zwartkopmeeuw broedvogel.
<https://pub.sovon.nl/pub/publicatie/22026>. Geraadpleegd op 26/03/2025.